

سخن نخست

از زمان انتشار آخرین شماره مجله باستان پژوه در خردادماه ۱۴۰۱، کشور ما شاهد تحولات تاریخی بسیاری بوده است. این تحولات تأثیرات بسیار عمیقی بر محیط دانشگاهی نیز داشته است. در اواخر شهریورماه ۱۴۰۱ با درگذشت خانم مهسا امینی جامعه ملتهب ایران بار دیگر موجی از نارضایتی را به اشکال مختلف نشان داد و تلاش نمود تا حکومت و جامعه جهانی را متوجه مسائل خود نماید. اینکه ریشه‌های این نارضایتی در چیست به بررسی متخصصان علوم مختلف نیاز دارد و در این مقال نخواهد گنجید اما آنچه که بر اساس آمارهای رسمی ملی و جهانی می‌توان با قطعیت از آن سخن گفت، این است که جامعه امروز ایران بسیار بالغ شده است. دلیل این مدعا افزایش بی‌سابقه تحصیلات دانشگاهی و البته ورود فضای مجازی و شبکه‌های ارتباط جمعی در سال‌ها و دهه‌های گذشته است. امروزه کشور ما با سوادترین مردم منطقه غرب آسیا از نظر تحصیلات دانشگاهی را داراست و تنوع و تعدد عناوین کتاب‌های چاپ شده در کشور بسیار قابل توجه است. چنین جامعه‌ای در حال حاضر خود را با انواع مشکلات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی روبرو می‌بیند و از طرفی می‌تواند مشکلات فاجعه‌بار محیط زیستی و اجتماعی آتی را پیش‌بینی نماید و به علت افزایش تحصیلات آکادمیک در این جامعه و دسترسی به نظرات متخصصان از طریق فضای مجازی، مردم کاملاً نسبت به تضاد مسیر اداره کشور با الگوهای توسعه جهانی آگاه شده‌اند. از سوی دیگر حاکمیت به علت دگم‌اندیشی لجام‌گسیخته و برخوردهای خشونت‌آمیز، راه را بر هرگونه گفت و گو بسته است و در چند سال گذشته به طور روشمند و هدفمند توان خود را بر محدود کردن حداکثری مردم متمرکز کرده است. طرح‌هایی مانند صیانت فضای مجازی و پیگیری قضایی و دادگاهی کردن خبرنگاران و فعالان اجتماعی و سیاسی تنها نمودهایی از سیاست‌های داخلی چند سال گذشته حاکمیت بوده است. نهاد دانشگاه نیز از این سیاست‌ها و تحولات بی‌نصیب نبوده است. همه‌گیری کرونا در اواخر سال ۱۳۹۸ و تعطیلی طولانی مدت و اجباری دانشگاه‌ها بستری را فراهم کرد تا حاکمیت بتواند موج دوم انقلاب فرهنگی را اجرا نماید. برای نمونه در سال گذشته و سال جاری شاهد اخراج و بازنشستگی اجباری تعداد زیادی از اساتید دانشگاه‌های مختلف کشور بودیم. دانشجویان نیز به صورت فردی و گروهی به شدت تحت فشار قرار گرفته‌اند. این اقدامات بیش از پیش دانشگاه را به نهادی ایدئولوژی‌پرور و ایدئولوژی‌زده تبدیل کرده است. در چنین فضای بسته سیاسی و فرهنگی، تشکل‌های مردم نهاد می‌توانند مهم‌ترین بازیگران آتیه ایران باشند چرا که ساختار غیر حکومتی و آزاد آن‌ها امکان گردهم آمدن اقشار مختلف با گرایش‌های مختلف فکری و اعتقادی را فراهم آورده و با سازماندهی آن‌ها می‌توان تأثیرات عمیق اجتماعی و فرهنگی برجای گذاشت. انجمن علمی دانشجویان باستان‌شناسی دانشگاه تهران، به عنوان یک تشکل دانشجو محور در دهه هفتاد آغاز به کار کرد. اگر به پیشینه و تاریخچه فعالیت‌های این تشکل نگاهی بیندازیم متوجه خواهیم شد که نسل‌های مختلف دانشجویان در طول این سال‌ها تلاش کرده‌اند تا دغدغه‌های علمی و فرهنگی خود را فراتر از ساختارهای سیاست‌زده دانشگاه پیگیری کنند. از اواخر دهه پنجاه، باستان‌شناسی ایران رفته رفته اهمیت استراتژیک خود را در مطالعات باستان‌شناسی غرب و جنوب غرب آسیا از دست داد و کشورهایی مانند عراق و ترکیه با تعاملات باز سیاسی مورد توجه پژوهشگران خارجی قرار گرفتند. در چنین فضایی دانشجویان باستان‌شناسی دانشگاه تهران با برگزاری هشت دوره همایش بین‌المللی باستان‌شناسان جوان، تلاش کردند تا حد امکان باستان‌شناسی ایران را در مدار مطالعات منطقه نگاه دارند. از دیگر دستاوردهای ارزشمند دانشجویان در طول این

سال‌ها نشریهٔ وزین باستان‌پژوه است. قدیمی‌ترین نشریهٔ علمی دانشجویی کشور در حوزهٔ باستان‌شناسی که از سال ۱۳۷۷ تا به امروز، تقریباً به صورت پیوسته منتشر شده است. در طول نزدیک به سه دهه فعالیت، این نشریه تلاش کرده تا ضمن بهره‌مندی از حضور استادان رشتهٔ باستان‌شناسی، رسالت دانشجویی خود را حفظ کرده و بستری برای رشد و عرض اندام دانشجویان فراهم آورد. از این رو باستان‌پژوه دیگر تنها یک نشریهٔ علمی در حوزهٔ باستان‌شناسی نیست و خود بخش مهمی از تاریخچهٔ باستان‌شناسی ایران و دانشگاه تهران است. چنانچه استحضار دارید شمارهٔ پیش‌رو در یکی از سخت‌ترین دوره‌های تاریخ معاصر ایران گردآوری شده است. این اوراق خود گواهیست از آنکه دانشجویان در این برههٔ زمانی ملتهب نیز رسالت علمی و فرهنگی خود را از یاد نبرده و تلاش نموده‌اند تا گامی در راستای توسعهٔ کشور و آیندهٔ ایران بردارند. در این شماره علاوه بر ارائهٔ مقالاتی در سه حوزهٔ باستان‌شناسی دوران‌های پیش از تاریخ، تاریخ و اسلامی، مقالاتی در حوزهٔ مطالعات میان‌رشته‌ای نیز ارائه شده است. افزون بر این باستان‌پژوه از اهمیت ترجمه و معرفی کتاب و پروژه‌های موفق علمی نیز غافل نبوده است و همچنین طبق روال ادوار گذشته، گزارش سالانهٔ انجمن علمی دانشجویان باستان‌شناسی دانشگاه تهران نیز در مجله آورده شده است. امید است که تلاش نویسندگان و دست‌اندرکاران این شماره مورد قبول پژوهشگران و خوانندگان محترم قرارگیرد.

همایون خوش‌اقبال

مدیر هیئت تحریریهٔ نشریهٔ باستان‌پژوه

